

kova genetskog programa i o socijalnoj odgovornosti znanstvenika.

Franco Selleri u prilogu »O ideologiji u suvremenoj fizici« naglašava važnost kvantnih teorija i veoma intresantno upozorava na razdvojenost »dviju kultura«. Nalazi da su osnovni razlozi tome stanju u odricanju od povijesti, u odustajanju od filozofije i u odbacivanju fizičke stvarnosti kod dijela moderne fizike, posebno teoretičara kvantne mehanike. U daljnjem tekstu on pokušava dovesti u vezu teorijske pretpostavke u nekih znanstvenika moderne fizike sa nizom njihovih socijalnih, a posebno idejno-političkih stavova i načina ponašanja.

U tekstu »*Prostor i vrijeme u suvremenoj znanosti*« Mario Bunge analizira prostor i vrijeme u prehistorijskom i klasičnom poimanju, preko Newtonovih i Einsteinovih teorijskih doprinosa do suvremenih koncepcija.

Posljednji, dvanaesti prilog *B. M. Kedrova* nosi naslov »*Struktura znanosti, struktura prirodne znanosti*«. Polazeći od opće strukture znanosti Kedrov analizira dvojaki strukturalni aspekt znanosti (horizontalni i vertikalni) i završava naglašavajući uzajamnu povezanost oba strukturalna presjeka prirodne znanosti.

Ako pokušamo, tek u prirodi ovog prikaza rezimirati nakane sastavljača ovog izbora tekstova, onda valja istaći, da prilozi, slijedeći neke uvodne relacije, filozofije i prirodne znanosti (principijelne distinkcije, suradnja i sl.), elaborirajući odnose marksističke filozofije (u nekih autora dijalektički i historijski materijalizam, što podsjeća i na stanovite dijamatske provenijencije) i prirodne znanosti, analizirajući odnose među prirodnim znanostima, ističući teorijske kontroverze na relaciji teorija i moderna prirodna znanost (kvantna mehanika, teorijske i idejne implikacije i sl.) pružaju široki spektar problema, teza, pitanja, pa i dilema, što govore sami po sebi koliko su odnosi marksizma i prirodnih znanosti, danas (ne manje nego jučer) i znanstveno-teorijski i povijesno-praktično aktualni.

I na kraju, ovaj izbor tekstova predstavlja dragocjen primjer instruktivno-informativnog prezentiranja »na jednom mjestu« lepeze suvremenih odnosa marksizma i prirodne znanosti, i vjerojatno provocira očekivanje, ako već i ne najavljuje potrebu za jednim kritičnijim pristupom (to će reći marksističkom teorijskom elaboriranju) koji bi sa de-

finiranih kriterija (konsekventan pristup, komentari i sl.) pokušao nadomjestiti dosad neispunjenu prazninu naše znanstveno-kritičke periodike.

Celestin Sardelić

Srđan Vrcan

DRUŠTVENE NEJEDNAKOSTI I MODERNO DRUŠTVO

Biblioteka »Suvremena misao«, Skolska knjiga, Zagreb 1974, 182 stranice

U oskudnosti socioloških studija o problemu društvenih nejednakosti i bogatstvu ideološki osjenčenih rasprava o istom problemu u nas, ova Vrcanova knjiga dolazi u pravo vrijeme.

Knjiga ima pet poglavlja. Prvo poglavlje nosi naslov »*Postavljanje problema*«. Društvene nejednakosti — stara tema, koje se ozbiljnije još dotakao Aristotel, prolazila je kroz rešeta društvenih sistema da bi uvijek na nov način ukazivala na značaj i težinu koju nosi. Autor je veoma iscrpno prikazao i dokazao genezu proučavanja i prilaženja ovoj temi, spretno razbistrio i precizno odredio okvir istraživanja za koji kaže: »Predmet ovih razmatranja ponajprije su i ponajviše društvene nejednakosti sistematske i strukturalne naravi« (str. 16). Tako je izoštrio svoju sociološku blendu na najvažniji dio društvenih nejednakosti.

Devet općih obilježja društvenih nejednakosti koje je autor izdvojio pomogle su mu da dođe do zaključka »da društvene nejednakosti sistematske i strukturalne naravi tvore jedan od bitnih načina postojanja klasnog svijeta uopće, i to do te mjere da se može ustvrditi kako klasno društvo postoji gdje postoji sistematska i strukturalna društvena nejednakost masovnih razmjera. Isto tako kao što se može ustvrditi da tamo gdje postoji sistematska i strukturalna nejednakost očito postoji i klasno društvo« (str. 17).

Naslov drugog poglavlja »*Društvena nejednakost i građansko društvo*« govori nam da se autor prihvatio analize društvenih nejednakosti sistematske i strukturalne naravi u modernom građanskom društvu. Uočava da je to značajan problem modernog građanskog svijeta »kako u vrijeme burnih i dinamičnih društvenih gibanja kad se gra-

đansko društvo tek uspostavlja i pobjeđuje u konfrontaciji sa svijetom feudalizma tako i kad se ono stabilizira, konsolidira i dalje razvija» (str. 35). Koristeći se obiljem statističkih podataka K. Mayera, R. Lampmana, R. H. Tawneya, E. Gaumenta, C. W. Millsa, T. Botomora, J. Revela, D. Grossera, I. Vinskog i drugih, autor je utvrdio da su društvene nejednakosti jedna od »središnjih činjenica društvenog života ljudi« (str. 45) u modernom građanskom društvu.

U trećem poglavlju, »*Građanska misao o društvu i društvene nejednakosti*«, autor daje najprije razvoj građanske misli o društvu i njen stav prema »središnjoj činjenici društvenog života ljudi« pa zaključuje da građanska misao o društvu čitav problem društvenih nejednakosti ili jednakosti uvijek razmatra i nastoji riješiti ne stavljaajući u pitanje opće okvire društvenog svijeta građanskog društva (str. 122).

Cetvrto poglavlje »*Marx i društvena nejednakost*« jest, na neki način, kritički obračun sa građanskim teorijama o problemu društvenih nejednakosti. Iako Marx nije napisao rad posvećen isključivo problemu društvenih nejednakosti očito je da je taj problem nezaobilazan za takvu misao kao što je Marxova, misao koja se svom snagom usredotočila na kritičku analizu klasnog društva i emancipaciju radničke klase »koja je ujedno i magistralni put emancipacije društva od klasnih odnosa, klasnih institucija i klasnih struktura uopće« (str. 125). Za Marxa su društvene nejednakosti samo aspekt postojanja klasnog društva ili čak pravi način postojanja takva društva.

Zaključno, peto poglavlje ove veoma zanimljive knjige »*Suvremeno društvo i društvene nejednakosti*« ukazuje na važnost tog problema za suvremeni svijet kako građanske tako i socijalističke boje. Autor čak podvlači da je problem društvenih nejednakosti i jednakosti izazov za moderni socijalizam, za njegovu misao, za socijalistički pokret, i to bitan izazov. Povijesno, bitno rješenje problema društvenih nejednakosti autor vidi u samoupravnom socijalizmu jer »samoupravni socijalizam mora dovesti u pitanje društvenu nejednakost isto tako kako društvena nejednakost sistematske i strukturalne naravi neminovno dovodi u pitanje samoupravni socijalizam« (str. 182).

Ova Vrcanova knjiga i pored nekih terminoloških neusaglašenosti (naslovi

drugog i četvrtog poglavlja ne slažu se sa sadržajem jer se u naslovu govori o *društvenoj nejednakosti* a u sadržaju o *društvenim nejednakostima* — podvukao S. B.) donosi na prvom mjestu iscrpnu analizu problema društvenih nejednakosti, zatim analizu razvoja misli o društvenim nejednakostima i ukazuje na mogućnosti novih socioloških zadiranja u taj nadasve važan problem. Otud će je svaka sociološka (i ne samo sociološka) biblioteka objeručke prihvatiti.

Sava Bogdanović

Josip Broz Tito

SAMOUPRAVNI SOCIJALIZAM IZBOR TEKSTOVA

Biblioteka »Suvremena misao«, Školska knjiga, Zagreb 1974, priredio Mirko Bolfek

U knjizi *Samoupravni socijalizam* u šest poglavlja prezentiran je izbor tekstova, govora i članaka *Josipa Broza Tita*.

U prvom poglavlju (*»Uvođenje samoupravljanja i bit proleterske demokracije«*), koje prema riječima sastavljača izbora *M. Bolfeka* »obuhvaća najznačajnije tekstove u gotovo integralnom obliku — od uvođenja samoupravljanja do Drugog kongresa samoupravljanja« (str. 227), govori se o zahtjevu »tvornice radnicima«, o radničkom samoupravljanju u praksi, o radnicima kao nosiocima proširene reprodukcije, o višku rada (tekstovi su priređeni u širokoj lepezi, od ekspozea u Narodnoj skupštini 1950, do izlaganja na Drugom kongresu samoupravljača godine 1971).

U drugom dijelu (*»Samoupravljanje i država«*) prezentirani su prilozi o odumiranju države, o socijalističkoj demokraciji, o razvoju društveno-političkog sistema, o komunizmu, o planiranju i raspodjeli, te o općenarodnoj obrani.

Treći dio nosi naslov *»Samoupravljanje i radnička klasa«* i u njemu se govori o radničkoj klasi kao osnovnom revolucionarnom subjektu, o radniku kao proizvođaču i upravljaču, o socijalnim razlikama, o jedinstvu radničke klase Jugoslavije i o novom Ustavu.

U četvrtom dijelu knjige (*»Samoupravljanje i međunacionalni odnosi«*) iznose se Titove misli o ravnopravnosti i povezanosti na samoupravnim osno-